

УДК 343.985:343.121.4:343.102:343.143
DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2024.2.39>

Дульський О. Л.,
доктор філософії з галузі знань 081 – Право, адвокат, докторант
Національної академії внутрішніх справ

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ СТОРОНОЮ ЗАХИСТУ ШЛЯХОМ ІНІЦІЮВАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ СВІДКА

Анотація. Наукова стаття присвячена з'ясуванню змісту криміналістичного забезпечення збирання доказів стороною захисту шляхом ініціювання проведення допиту свідка, зокрема – його техніко і тактико-криміналістичних складових. Актуальність теми зумовлена необхідністю забезпечення рівноправності сторін у кримінальному процесі, що включає право сторони захисту на збір доказів на рівні зі стороною обвинувачення. Одним з найважливіших методів збору доказів є допит свідків, ініційований захисником. Ця процесуальна дія дозволяє виявити та задокументувати фактичні обставини, що можуть виправдати підозрюваного або пом'якшити його відповідальність.

У статті акцентується увага на складності та багатогранності криміналістичного забезпечення збору доказів, що вимагає глибоких знань не тільки у правовій сфері, але й у криміналістиці. Автор досліджує особливості допиту свідків з криміналістичної точки зору за ініціативою захисника та підкреслює важливість фіксації отриманих фактичних даних відповідно до загальноприйнятих криміналістичних рекомендацій. Водночас зазначається, що на практиці захисники не завжди приділяють належну увагу техніко- та тактико-криміналістичному забезпеченню ініційованих ними допитів.

Стаття також розглядає діяльність суб'єктів сторони захисту з розробки та використання технічних засобів і прийомів їх застосування, а також створення сприятливих умов під час отримання показань. Обґрунтовується, що техніко- і тактико-криміналістичне забезпечення включає етапи пошуку потенційних свідків, отримання пояснень, подання клопотання про проведення допиту, оскарження відмови у допиті та безпосередня участь захисника під час допиту свідка. Дослідження базується на анкетуванні слідчих, дізнавачів та адвокатів, що дозволило виявити практичні аспекти реалізації техніко- та тактико-криміналістичного забезпечення. У статті аналізуються проблеми та пропонуються рекомендації для покращення практики захисту під час допиту свідків, зокрема підкреслюється важливість мотивації клопотань та оцінки ризиків незадоволення уповноваженими суб'єктами сторони обвинувачення таких клопотань.

Автор приходить до висновку, що техніко- та тактико-криміналістичне забезпечення збирання доказів стороною захисту шляхом ініціювання проведення допиту свідка є невід'ємною складовою ефективного захисту, спрямованого на забезпечення прав та законних інтересів підозрюваного.

Ключові слова: кримінальне провадження, захисник, техніко-криміналістичне забезпечення, тактико-криміналістичне забезпечення, доказування, підозрюваний.

Dulskiy O. L. Forensic support of evidence collection by the defence party by initiating the interrogation of a witness

Abstract. The scientific article is devoted to clarifying the content of forensic support for the collection of evidence by the defence party by initiating the interrogation of a witness, in particular, its technical and tactical forensic components. The relevance of the topic is stipulated by the need to ensure the equality of the parties in criminal proceedings, which includes the right of the defence to collect evidence on an equal footing with the prosecution side. One of the most important methods of gathering evidence is the interrogation of witnesses initiated by the defence counsel. This procedural action allows identifying and documenting the factual circumstances which may exonerate the suspect or mitigate his/her liability.

The article focuses on the complexity and multifaceted nature of forensic support for the collection of evidence, which requires in-depth knowledge not only in the legal sphere, but also in forensic science. The author examines the peculiarities of witness interrogation from the forensic point of view at the initiative of the defence counsel and emphasises the importance of recording the obtained factual data in accordance with generally accepted forensic recommendations. At the same time, it is noted that in practice, defence counsels do not always pay due attention to the technical and tactical forensic support of interrogations initiated by them.

The article also examines the activities of subjects of the defence party in developing and using technical means and methods of their application, as well as creating favourable conditions for obtaining statements. The author substantiates that technical and tactical forensic support includes the stages of searching for potential witnesses, taking explanations, filing a request for interrogation, appealing against the refusal to interrogate, and direct participation of a defence counsel during the interrogation of a witness. The study is based on a survey of investigators, inquirers and attorneys-at-law, which allowed to identify practical aspects of implementation of technical and tactical forensic support. The article analyses the problems and offers recommendations for improving the defence practice during the examination of witnesses, in particular, the author emphasises the importance of motivation of requests and assessment of the risks of the authorised prosecution side failure to satisfy such requests.

The author comes to the conclusion that technical and tactical forensic support of evidence collection by the defence party by initiating interrogation of a witness is an integral part of an effective defence aimed at ensuring the rights and legitimate interests of a suspect.

Key words: *criminal proceedings, defence counsel, technical and forensic support, tactical and forensic support, proving, suspect.*

Вступ. Важливим аспектом забезпечення виконання завдань кримінального провадження є рівноправність сторін у кримінальному процесі, зокрема, можливість сторони захисту збирати докази на рівні зі стороною обвинувачення. Одним із основних методів збирання доказів є допит свідків. Допит свідка, ініційований стороною захисту, виступає одним із ключових інструментів для виявлення та документування фактів, які можуть виправдати підозрюваного або пом'якшити його відповідальність.

Криміналістичне забезпечення збирання доказів є складним та багатогранним процесом, що потребує досконалих знань не лише в галузі права, а й у сфері криміналістики. Це забезпечення включає у себе розробку та застосування методик допиту свідків, аналіз отриманої інформації, фіксацію доказів у відповідності до загальноприйнятих рекомендацій тощо. Водночас практичні реалії такі, що захисники хоч і доволі часто ініціюють проведення цієї слідчої (розшукової) дії до уповноважених осіб сторони обвинувачення (слідчий, прокурор, дізнавач), проте не приділяють достатньо уваги її техніко- та тактико-криміналістичному забезпеченню. В основному це відбувається через те, що захисники переконані у тому, що уповноважені особи сторони обвинувачення як основну розглядають обвинувальну версію щодо суб'єкта вчинення кримінального правопорушення, а тому таке їх клопотання є формальним і вони розраховують на свій позитивний результат у судовому провадженні. Своєю чергою уповноважені особи сторони обвинувачення з обережністю

ставляться до таких допитів свідків, які ініційовані стороною захисту і не завжди вважають за необхідне перевірити їх показання. Тому **метою наукової статті** є визначення засад криміналістичного забезпечення збирання доказів стороною захисту шляхом ініціювання проведення допиту свідка, його техніко- та тактико-криміналістичної складової – як запоруки успішного вирішення завдань кримінального провадження. В ході дослідження було проведено анкетування 360 слідчих Національної поліції України, 210 дізнавачів Національної поліції України та 180 адвокатів у різних регіонах України.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до п. 19 ч. 1 ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року (далі – КПК України) суб'єктами сторони захисту є: «підозрюваний, особа, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю, обвинувачений (підсудний), засуджений, виправданий, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, їхні захисники та законні представники» [1]. Серед усіх цих осіб слід виділити захисника, адже як свідчить аналіз кримінального процесуального законодавства України, він посідає центральне місце у процесі здійснення захисту з огляду на такі позиції: володіння ширшими повноваженнями щодо збору фактичних даних ніж інші суб'єкти сторони захисту; обов'язок

здійснення захисту прав, свобод та інтересів клієнта; професійність [2, с. 164]. Захисником є адвокат, що здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого та інших осіб, перелік яких передбачений у ч. 1 ст. 45 КПК України [1].

Дослідження показують, що у науці немає категорично різних позицій щодо визначення поняття «допит». Тому його загалом визначають як слідчу (розшукову) дію яка направлена на одержання від осіб, які наділені у кримінальному провадженні певним процесуальним статусом, відомостей, що мають значення для конкретного кримінального провадження [3, с. 232]. Метою цієї процесуальної дії є отримання відомостей, які згідно із ст. 95 КПК України, матимуть статус показань – джерел доказів [4, с. 53]. Процесуальний порядок її проведення на досудовому етапі розслідування регламентується ст. 224–226, 232, 615 КПК України. Згідно з ч. 1 ст. 65 КПК України свідком є «фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань» [1]. Загальні положення кримінального процесуального статусу свідка у кримінальному провадженні передбачені ст. 65–67 КПК України.

Що ж до криміналістичного забезпечення, то слід зазначити, що нині немає єдності думок щодо його трактування. У Великій українській юридичній енциклопедії, криміналістичне забезпечення визначається «процес створення й надання наукових та апробованих судово-слідчою практикою засобів (техніко-криміналістичних, організаційно-тактичних, методико-криміналістичних, інформаційних, попереджувально-профілактичних), що використовуються працівниками органів кримінальної юстиції на основі отриманих ними знань та вмінь, відповідно до загальних засад і завдань кримінального провадження з метою протидії злочинам» [5, с. 284]. Проте зміст такого поняття вимагає перегляду, зокрема, у частині, де застосовані такі його складові як: «слідчо-судова практика» (наразі є практика різних суб'єктів, в тому числі і дізнавачів, оперативних співробітників, адвокатів-захисників тощо); зло-

чин (згідно з ст. 12 Кримінального кодексу України застосовується поняття кримінальне правопорушення, що включає в себе як злочини, так і кримінальні проступки); наявність таких видів судово-слідчих засобів: «Техніко-криміналістичні, організаційно-тактичні, методи-ко-криміналістичні, інформаційні, попереджувально-профілактичні», – є дискусійним [6, с. 669].

Слід зазначити, що нині більшість досліджень направлені на те, що криміналістичне забезпечення стосується лише уповноважених осіб сторони обвинувачення, що в сучасних реаліях не є істинним твердженням, зважаючи на те, що відповідно до ст. 93 КПК України збирання доказів здійснюється сторонами кримінального провадження (сторона обвинувачення та сторона захисту), потерпілим, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження [1]. З огляду на це, слід погодитись з тим, що суб'єктами криміналістичного забезпечення доказування у кримінальному провадженні є сторони кримінального провадження, слідчий суддя та суд [7, с. 367]. Окрім цього, слушно видається думка О. В. Шаповал, що «зміст криміналістичного забезпечення розслідування злочинів полягає у постійній роботі нових та удосконаленні вже існуючих методів, прийомів, засобів криміналістичної техніки, тактики й методики, що ґрунтуються на загальнотеоретичних засадах криміналістики, впровадженні криміналістичних знань та засобів у практичну діяльність правоохоронних, правозахисних та судових органів через набуття та удосконалення професійних знань і навичок суб'єктами їх застосування» [8, с. 60].

Зважаючи на те, що збирання доказів є складовим елементом доказування (ч. 2 ст. 91 КПК України), то слід підтримати універсальне визначення А. С. Бондарчук, що криміналістичне забезпечення доказування у кримінальному провадженні є діяльністю із задоволення потреб уповноважених суб'єктів під час збирання, перевірки та оцінки доказів, забезпечуючи їх засобами криміналістичної техніки, тактики та методики задля встановлення предмету доказування під час досудового розслідування і судового провадження

щодо кримінальних правопорушень, а також проведення процесуальних дій у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність [7, с. 368]. Таке визначення враховує всіх суб'єктів криміналістичного забезпечення збирання доказів.

Захисник під час здійснення захисту свого клієнта використовує будь-які законні способи здобуття доказів, які будуть направлені на виправдання чи пом'якшення покарання його клієнта. Тому він активно використовує своє право щодо ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, що є основним інструментом збирання доказів у кримінальному провадженні. Доволі часто щоб переконати сторону обвинувачення захисники шукають прямий доказ, що може розвіяти сумніви уповноважених осіб органів досудового розслідування. Одним із таких кроків захисника є пошук свідків, які можуть повністю чи частково спростувати підозру щодо його клієнта. Організаційна діяльність захисника щодо пошуку свідків та ініціювання проведення його допиту безумовно пов'язана із криміналістичним забезпеченням процесу збирання доказів.

Звертаючи увагу на техніко-криміналістичне забезпечення збирання доказів захисником, шляхом ініціювання проведення допиту свідка необхідно зазначити, що із положень кримінального процесуального законодавства (п. 11 ч. 3 ст. 42, ч. 3 ст. 43, ч. 5 ст. 44 КПК України, п. 8 ч. 1 ст. 20 Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність») впливає, що адвокат як захисник у кримінальному провадженні має такі ж повноваження щодо використання засобів криміналістичної техніки, як і інші особи сторони захисту (підозрюваний, обвинувачений, їх законні представники тощо). Це пояснюється тим, що захисники під час кримінального провадження користуються як правами підозрюваного чи обвинуваченого, так і правами адвоката, що визначені у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року. Водночас застосування захисниками техніко-криміналістичних засобів у кримінальному провадженні відрізняється від їх використання уповноваженими

особами сторони обвинувачення. Така різниця супроводжується наступними особливостями:

а) альтернативний характер. У положеннях чинного законодавства України відсутня норма, що зобов'язує захисника самостійно застосувати засоби криміналістичної техніки у кримінальних провадженнях. Водночас ст. 42–44 КПК України та ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» надає йому право застосовувати з додержанням вимог закону технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь. Тобто доцільність їх застосування відбувається на його власний розсуд;

б) обмеженість за обсягом. Оскільки застосування техніко-криміналістичних засобів здійснюється захисниками як гарантія дотримання уповноваженими особами прав і законних інтересів підозрюваного чи обвинуваченого під час процесуальних дій, то в більшості випадків у захисників виникає потреба користуватися аудіо-, відеотехнікою (наприклад, для фотографування місця проведення слідчого огляду чи окремих об'єктів, що були виявлені при проведенні обшуку);

в) опосередкованість. Зважаючи на те, що процесуальна функція захисника – захищати особу від підозри чи пред'явленого їй обвинувачення, то самостійно жодних слідчих (розшукових) дій захисник не проводить, а лише бере в них участь задля забезпечення дотримання прав і законних інтересів особи, яку він захищає [9, с. 130–131].

Організаційна діяльність захисника, який планує ініціювати проведення допиту свідка, складається з таких етапів: 1) пошук потенційних свідків; 2) отримання письмових пояснень від потенційних свідків; 3) формування та подання клопотання щодо проведення допиту потенційного свідка; 4) оскарження постанови уповноваженої особи сторони обвинувачення щодо відмови у проведенні допиту потенційного свідка слідчому судді; 5) безпосередня участь захисника під час допиту свідка. Окремі з вказаних етапів, зокрема такі як «отримання письмових пояснень від потенційних свідків», «оскарження постанови уповноваженої особи сторони обвинувачення щодо відмови у проведенні

допиту потенційного свідка слідчому судді», «безпосередня участь захисника під час допиту свідка» – є факультативними, однак це не применшує їх значення у реалізації збирання доказів стороною захисту шляхом ініціювання проведення допиту свідка.

На цих етапах відбувається використання технічних засобів. Наприклад, під час пошуку потенційних свідків може відбуватись пошук їх контактів у мережі Інтернет за допомогою комп'ютера чи ноутбука. Після знаходження таких контактів, сторона захисту може зв'язатися з особою по мобільному зв'язку за допомогою мобільного телефону для можливої зустрічі. Відповідно до ч. 8 ст. 95 КПК України сторони кримінального провадження, тобто в тому числі і сторона захисту, мають право отримувати від учасників кримінального провадження та інших осіб за їх згодою пояснення, які не є джерелом доказів, крім випадків, передбачених КПК України. Наразі у КПК України передбачені тільки два таких випадки: 1) пояснення осіб є процесуальним джерелом доказів у кримінальному провадженні про кримінальні проступки; 2) пояснення осіб може бути використане як джерело доказів у кримінальному провадженні щодо злочину лише на підставі ухвали слідчого судді, яка постановляється за клопотанням прокурора [1]. З цього приводу необхідно зауважити, що захисник може лише запропонувати надати пояснення потенційному свідку, який самостійно приймає рішення щодо цього. Так, всі опитані адвокати-захисники у кримінальному провадженні засвідчили, що вони пропонували потенційному свідку надати письмове пояснення з приводу обставин вчинення кримінального правопорушення. На питання: «Чи траплялись випадки відмови потенційного свідка у наданні Вам письмових пояснень?», 97,8 % зазначили, що «так», а з них вказали наступні причини, що пов'язані з відмовою потенційного свідка надавати письмові пояснення: а) не серйозне сприйняття сторони захисту як учасника, який може отримувати пояснення (51,7 %); б) не бажання йти на зустріч стороні захисту, будучи на стороні обвинувачення (11,7 %); в) страх перед тим, що їх допитає сторона обвинувачення і показання можуть відрізнитися (31,7 %); г) психо-

логічна неготовність до співпраці зі стороною захисту (10,6 %); д) зважаючи на добровільний характер надання письмових пояснень, не бажають витратити свій час на це, адже переконані, що їх можуть викликати для дачі показань з цього приводу уповноважені особи сторони обвинувачення (48,9 %); е) засвідчуючи те, що у кримінальних провадженнях про злочини письмові пояснення не є джерелом доказів (ч. 8 ст. 95 КПК України), тому вони не вбачають у цьому потреби (58,3 %). Під час отримання письмового пояснення захисник може скористатися відповідними технічними засобами, що мають функцію аудіо- та відеозапису, водночас лише за згодою особи у якій планує отримати пояснення.

На етапах формування і подання клопотання щодо проведення допиту потенційного свідка та оскарження постанови уповноваженої особи сторони обвинувачення щодо відмови у проведенні такого допиту слідчому судді, відбувається формування клопотання про проведення цієї слідчої (розшукової) дії за допомогою таких технічних засобів як комп'ютер чи ноутбук. Що ж до етапу участі захисника у проведенні допиту свідка, то анкетування респондентів показує, що 84,2 % слідчих та 79,5 % дізнавачів хоча б один раз відмовляли в участі захисників у допиті свідків за їх ініціативою, а також 90,6 % захисників засвідчили на такій відмові. Причинами цього як вказують респонденти є: а) відсутність у КПК України права захисника на участь у допиті свідка за його ініціативою; б) свідок не бажає, щоб захисник брав участь у допиті, незважаючи на ініціювання ним такого допиту; в) може вплинути на ефективність досудового розслідування. Переконані, що така причина як: «відсутність у КПК України права захисника на участь у допиті свідка за його ініціативою» не є аргументованою, оскільки відповідно до п. 6 ст. 223 КПК України слідча (розшукова) дія, що здійснюється за клопотанням сторони захисту проводиться за участю особи, яка її ініціювала, та (або) її захисника, крім випадків, коли через специфіку слідчої (розшукової) дії це неможливо або така особа письмово відмовилася від участі в ній [1]. Водночас кримінальне процесуальне законодавство не надає перелік тих слідчих

(розшукових) дій, у яких сторона захисту не може брати участь через їх специфіку. На доктринальному рівні вчені визначають приблизний перелік так званих «специфічних слідчих (розшукових) дій». Одні вчені відносять до них освідування (ст. 241 КПК України), адже вона супроводжується оголенням освідуваної особи і до того ж має проводитись особами тієї ж статі, що і особа, яка підлягає освідуванню. Інші зауважують на негласних (слідчих) розшукових діях [10, с. 3]. З цього приводу слід зупинитись на ухвалі слідчого судді Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська у справі за № 200/8260/16-к від 11 травня 2016 року. У ній суддя зазначив, що «оскільки клопотання про допит свідків, яке задоволено, подавав захисник, то він має право приймати участь у допиті тих свідків, ставити їм питання, висловлювати свої пропозиції, зауваження, заперечення, які заносяться до протоколу, та при цьому не потрібно будь-яких додаткових повноважень, окрім повноважень на здійснення захисту підозрюваного...» [11]. Тому сторона захисту має право брати участь у проведенні допиту свідка, якщо це було зроблено за її ініціативою. При цьому суб'єкти сторони захисту мають право і фіксувати такий допит за допомогою технічних засобів (аудіо- чи відеотехніка), проте лише з дозволу уповноваженої особи, яка буде безпосередньо проводити допит.

Щодо тактико-криміналістичного забезпечення, то тактику захисту у кримінальному провадженні визначають як один із напрямів криміналістичної тактики, що охоплює сукупність теоретичних наукових положень та розроблених на їхній основі практичних рекомендацій з планування та організації суб'єктами сторони захисту тих дій у кримінальному провадженні, які спрямовані на доказування з метою захисту особистих чи іншої особи прав, свобод та інтересів [2, с. 163]. Вона широко використовується захисниками на всіх етапах ініціювання проведення допиту свідка. Після залучення адвоката у кримінальне провадження в процесуальному статусі захисника одним із його завдань є розроблення плану, прогнозований результат якого має задовольняти підзахисного. Одним

із завдань цього плану може бути пошук свідків події. Зазвичай такий пошук відбувається завдяки наданій інформації його клієнта. Якщо підзахисному достовірно відомо хто був свідком події і його контактні дані, то це значно спрощує роботу захиснику, який на основі інформації свого клієнта визначає яким шляхом йому необхідно зустрінись із потенційним свідком. Зазвичай це два варіанти: 1) захисник попередньо зв'язується по мобільному зв'язку із потенційним свідком і домовляється про зустріч, або 2) захисник, завчасно знаючи місце проживання особи від його клієнта чи близького оточення клієнта, особисто вирушає туди та намагається з'ясувати обставини справи чи призначити подальшу зустріч. Другий варіант з тактичної точки зору застосовується захисником, в основному, тоді, коли захисник достовірно володіє інформацією, або зробив такий висновок зі слів підзахисного чи його близького оточення, що потенційний свідок може не піти на контакт з ним, тому його краще налагодити під час персональної зустрічі.

За обставин, коли підзахисному та його близькому оточенню не відомо можливих свідків події, захисник може самостійно спробувати встановити їх тими методами і шляхами, які не заборонені законодавством України. Наприклад, захисник, володіючи інформацією про те, що кримінальне правопорушення було вчинено у сільській місцевості на певній вулиці біля житлових будинків, може опитати жителів цих будинків, за їх згодою, чи бачили вони вчинення відповідного кримінального правопорушення та чи мало воно місце взагалі. У міській місцевості є велика вірогідність того, що подія кримінального правопорушення могла б зафіксуватись на камеру відеоспостереження багатоквартирного будинку, магазину, супермаркету, ресторану тощо, за таких обставин захисник може надати запит на отримання відповідного відеоматеріалу чи його копії (ст. 93 КПК України), або згідно з ст. 159 КПК України шляхом тимчасового доступу до речей та документів може ознайомитись, зробити копії чи вилучити такі відеозаписи в утримувачів. Після чого захисник може віднайти таких осіб, за допомогою відповідних відкритих пошукових сис-

тем у мережі Інтернет («TinEye», «PimEyes» тощо), завантаживши до них скріншот екрана під час перегляду такого відеозапису на якому буде обличчя потенційного свідка. Ці пошукові системи допоможуть знайти соціальні сторінки таких осіб, їх контакти дані, які були залишені в мережі Інтернет тощо. Такий метод здобування інформації належить до технології Open source intelligence (OSINT – розвідка відкритих баз даних). Загалом її визначають як розвідку інформації, отриманої із загальнодоступних джерел, яка не потребує таємних методів збору [12, с. 57]. Віднайшовши потенційного свідка, захисник може отримати від нього письмове пояснення з приводу обставин, які він бачив, але лише за його згодою. Переконати свідка надати пояснення є ключовим завданням захисника. Таке переконання виявляється у налагодженні контакту з ним. Це може відбуватися шляхом наголошення свідку важливості його інформації, що вона допоможе виправдати невинну особу, або пом'якшити покарання його клієнта, адже висунута щодо нього підозра є необґрунтованою.

Якщо письмове пояснення потенційного свідка було отримано захисником у кримінальному провадженні про злочин, то відомості у ньому не є доказами, а лише так звані орієнтиром для захисника задля ефективної побудови тактики захисту його клієнта. Тому важливим є ініціювання проведення допиту такої особи уповноваженими суб'єктами сторони обвинувачення, шляхом подання їм відповідного клопотання. Заявляючи клопотання про проведення допиту сторона захисту: повинна завжди чітко усвідомлювати, яка конкретна мета при цьому переслідується, який бажаний з позиції захисту результат має бути досягнутий; виважено оцінити перспективи досягнення поставленої мети під час проведення ініційованого допиту свідка та ризики отримання протилежного результату, який погіршуватиме становище підзахисного [13, с. 127]. Необхідно зазначити, що кримінальне процесуальне законодавство не передбачає вимог щодо умотивованості клопотань про проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій у кримінальному провадженні. Тому сторона захисту

формує його на власний розсуд. Слід підтримати точку зору Ю. В. Горб, що клопотання, які можуть суттєво вплинути на кримінальні процесуальні відносини, мають бути вмотивовані, адже відсутність в таких випадках вмотивованого клопотання є недоброчесним захистом [14, с. 92]. У такому клопотанні необхідно передбачити: «короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання; виклад обставин, якими обґрунтовуються доводи щодо необхідності проведення процесуальної (процесуальних) дії (дій); найменування процесуальної (процесуальних) дії (дій), що необхідно провести, та обставини, які при цьому необхідно встановити. У разі необхідності до клопотання додаються копії матеріалів, якими обґрунтовуються доводи клопотання» [13, с. 125–126]. Окрім цього під час формування такого клопотання захисник може зазначити і певні методики допиту, які можуть сприяти отриманню інформації, якщо він переконаний, що свідок не надав йому повну інформацію у письмовому поясненні, або якщо надав, то з метою перевірки такої інформації і уповноваженою особою сторони обвинувачення. Захисник може передбачити і перелік питань в клопотанні, які на його погляд можуть встановити істину у кримінальному провадженні. Чи скористається уповноважена особа сторони обвинувачення цими рекомендаціями – це вже інше питання. Головне досягти очікуваного результату захисником. Окрім цього, якщо уповноважена особа сторони захисту не задовільнить, або частково задовільнить клопотання захисника, то останній уповноважений оскаржити таке рішення слідчому судді (п. 7 ч. 1 ст. 303 КПК України). Тому стороні захисту необхідно таким чином скласти клопотання, щоб зацікавити уповноважену особу сторони обвинувачення провести такий допит. Під час безпосередньої участі захисника у допиті свідка йому необхідно слідувати за тим, щоб було дотримано усіх його рекомендацій, якщо вони були задоволені уповноваженою особою сторони обвинувачення. Незважаючи на те, що захисник не має виконувати функції захисту щодо свідка, йому необхідно подавати зауваження уповноваженій особі, якщо відбулись пору-

шення як прав та свобод свідка, так і процесуального порядку проведення вказаної слідчої (розшукової) дії.

Висновки. Таким чином, техніко-криміналістичне забезпечення збирання доказів стороною захисту шляхом ініціювання проведення допиту свідка полягає у діяльності суб'єктів сторони захисту з розробки та використання технічних засобів і прийомів їх застосування, а також створення сприятливих умов під час одержання від осіб, які наділені у кримінальному провадженні процесуальним статусом свідка, відомостей щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні.

Тактико-криміналістичне забезпечення збирання доказів стороною захисту шляхом ініціювання проведення допиту свідка виявляється у сукупності теоретичних наукових положень та розроблюваних на їхній основі практичних рекомендацій з планування та організації суб'єктами сторони захисту допиту задля одержання від осіб, які наділені у кримінальному провадженні процесуальним статусом свідка, відомостей щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні.

Криміналістичне забезпечення збирання доказів стороною захисту супроводжується протягом усієї організаційної діяльності захисника, який планує ініціювати проведення допиту свідка, що складається з таких етапів: 1) пошук потенційних свідків; 2) отримання письмових пояснень від потенційних свідків; 3) формування та подання клопотання щодо проведення допиту потенційного свідка; 4) оскарження постанови уповноваженої особи сторони обвинувачення щодо відмови у проведенні допиту потенційного свідка слідчому судді; 5) безпосередня участь захисника під час допиту свідка. Окремі з вказаних етапів, зокрема такі як «отримання письмових пояснень від потенційних свідків», «оскарження постанови уповноваженої особи сторони обвинувачення щодо відмови у проведенні допиту потенційного свідка слідчому судді», «безпосередня участь захисника під час допиту свідка» – є факультативними, однак це не применшує їх значення у реалізації збирання доказів стороною захисту шляхом ініціювання проведення допиту свідка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
2. Дульський О. Л. Тактико-криміналістичне забезпечення збирання доказів стороною захисту. *Нове українське право*. Вип. 3. 2023. С. 160–165. Doi : <https://doi.org/10.51989/NUL.2023.3.23>.
3. Мироська А. В., Гвоздюк В. В. Процесуальні й тактичні особливості допиту неповнолітніх потерпілих під час розслідування злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності. *Актуальні проблеми криміналістики та судової експертології* : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 22 листоп. 2018 р.). Київ, 2018. С. 262–264.
4. Слідчі (розшукові) дії : навч. посіб. / О. В. Авраменко, Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк та ін. ; за заг. ред. Р. І. Благуті, Є. В. Пряхіна. Львів : ЛьвДУВС, 2013. 416 с.
5. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Харків : Право, 2016. Т. 20 : Криміналістика, судова експертиза, юридична психологія / редкол. : В. Ю. Шепітько (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2018. 952 с.
6. Дульський О. Л. Особливості криміналістичного забезпечення збирання доказів під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. № 2. 2024. С. 668–674. Doi : <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.111>.
7. Бондарчук А. С. Криміналістичне забезпечення доказування у кримінальному провадженні: поняття та ознаки. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 2. 2023. С. 364–368. Doi : <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.02.63>.
8. Шаповал О. В. Криміналістичне забезпечення розслідування економічних злочинів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2017. 209 с.
9. Бишевец О. В. Криміналістична техніка у професійній діяльності адвоката : завдання та значення. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 1. С. 128–133. URL : https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/1_2017_Bushuvec.pdf.

10. Овчаров Д. Г. Конституційне звернення про офіційне тлумачення положень ч. 6 ст. 223 Кримінального процесуального кодексу України. 4 с. URL : <https://ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/18-1862.pdf>
11. Ухвала слідчого судді Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська від 11 трав. 2016 р. справа № 200/8260/16-к. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/58603053>.
12. Sampson, Fraser. Intelligent evidence : Using open source intelligence (OSINT) in criminal proceedings. *The Police Journal*. 2016. vol. 90. P. 55-69.
13. Горб Ю.В. Заявлення стороною захисту клопотань про проведення процесуальних дій у досудовому провадженні. *Науковий фаховий журнал Правова позиція*. Дніпро. 2020. № 1 (26). С. 123–127.
14. Горб Ю.В. Проведення процесуальних дій з ініціативи сторони захисту в досудовому провадженні: дис. ... д-ра філософії : 081–Право. Дніпро, 2021. 263 с.